

## SIMBOLURI HERALDICE ACADEMICE NOI (IV)<sup>1</sup>

Dr. *Silviu ANDRIEȘ-TABAC*

### THE NEW ACADEMICAL HERALDIC SYMBOLS (IV)

The process of elaboration of the coats of arms and flags of academic institutes is continuing. The Institute of Education Sciences has approved his symbols in 2011. The new symbols of the Institute created by the author and painter Iurie Caminschi is settled in a spirit of the university heraldry, as well as new symbols of other two universities from the system of the Academy of Sciences, which were also designed by the same author and artist as State University of Moldova (2006) and State Pedagogical University „Ion Creangă” from Chișinău (2010).

Aprobarea stemei și drapelului Institutului de Științe ale Educației la sfârșitul anului 2011 a prilejuit o nouă fasciculă a serialului nostru heraldic. Cu această ocazie, prezentăm și simbolurile a două dintre cele mai importante universități din țara noastră – Universitatea de Stat din Moldova și Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău – ambele subordonate științific sistemului Academiei de Științe a Moldovei. Deși stemele și drapelele lor sunt mai vechi ca oficializare, ele nu au fost publicate în studiile noastre precedente destinate heraldicii corporative academice și universitare, fapt care, alături de interesul mediilor academice, a determinat recuperarea istoriografică.

### I. Stema și drapelul Institutului de Științe ale Educației

Simbolurile Institutului de Științe ale Educației, la inițiativa directorului Lilia Pogolșa, au fost elaborate de autorul acestui articol și desenate de pictorul Iurie Caminschi. Aprobarea lor s-a făcut la Consiliul Științifico-didactic al Institutului din 25 octombrie 2011 (proces-verbal nr. 15) și la Comisia Națională de Heraldică a Republicii Moldova în ședința din 31 octombrie 2011 (proces-verbal nr. 85-IV).

Stema reprezintă: *pe albastru-azur, două mâini de argint, ieșind din colțul senestru superior și din colțul dextru inferior ale scutului și transmițând una alteia o carte de aur; totul flancat de un soare-răsare și un soare-apune, ambii de asemenea*

<sup>1</sup> (I), în „Akademos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă”, 2008, nr. 3 (10), p. 111-113; (II), în *ibidem*, 2009, nr. 1 (12), p. 110-112; (III), în *ibidem*, 2009, nr. 4 (15), p. 135-136.

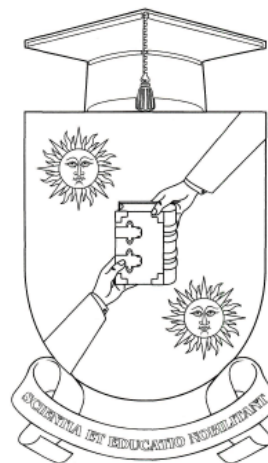


Fig.1. Stema Institutului de Științe ale Educației

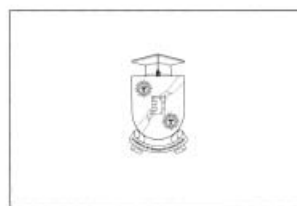


Fig.2. Drapelul Institutului de Științe ale Educației

*de aur; scutul timbrat de un beret universitar negru, cu ciucure de aur; deviza, cu litere negre pe o panglică de aur: „Sciencia et educatio nobiletant” („Știința și educația înnobilează”)* (fig. 1).

Drapelul reprezintă *o pânză dreptunghiulară (2:3), albă, având în centru stema Institutului* (fig. 2).

Explicația mobilelor este următoarea.

Stema Institutului de Științe ale Educației a fost concepută în conformitate cu normele formale stabilite pentru blazoanele universitare din Republica Moldova<sup>2</sup>. Acest lucru se referă atât la forma scutului heraldic (rectangular cu vârful rotunjit), cât și la decorurile exterioare ale scutului (beretul universitar, panglica cu deviză).

În același timp, culoarea albastru-azur a câmpului scutului stemei a fost aleasă pentru a marca apartenența Institutului la sistemul de instituții ale Academiei de Științe a Moldovei. Astfel, *culoarea albastră* a scutului are aceeași semnificație ca și în simbolurile Academiei de Științe a Moldovei și ale altor institute<sup>3</sup>.

<sup>2</sup> Vezi: Silviu Andrieș-Tabac, *Heraldica universitară în Republica Moldova*, în „Arta-2003”, Chișinău, 2003, p. 69-76: 8 fig.

<sup>3</sup> Silviu Andrieș-Tabac, *Simbolurile oficiale ale Academiei de Științe a Moldovei*, în „Akademos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă”, 2006, nr. 2 (3), ediție aniversativă „AȘM la 60 de ani”, p. 6-13: 11 fig.; Idem, *Un nou pas în promovarea heraldicii academice: simbolurile Institutului Patrimoniului Cultural*, în „Akademos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă”, 2008, nr. 1-2 (9), p. 108-109: 2 fig.

Prima mobilă heraldică ca importanță în acest blazon este *cartea*. În general, cartea este un simbol universal al științei și înțelepciunii și însemnul tradițional al majorității stemelor instituțiilor legate de învățământ. În același timp, ridicată la un alt nivel al înțelegerii, cartea reprezintă un simbol al universului însuși – simbol cuprinzând totalitatea legilor și tainelor divine care nu sunt dezvăluite decât celor inițiați<sup>4</sup>. În heraldică cartea poate fi reprezentată în două forme: închisă sau deschisă<sup>5</sup>. *Cartea închisă* este un simbol mai vechi și are o reprezentare tradițională, inversată față de obișnuința omului european contemporan, cu o vădită aluzie la Biblie – Cartea Cărților. O carte închisă semnifică materia virgină și plină de taină; odată *deschisă* ea își lasă înțeles conținutul celui inițiat și semnifică materia fecundată<sup>6</sup>. Astfel, cartea închisă plină de înțelepciune reprezintă tentația cunoașterii și este aici simbolul direct al forurilor de inițiere în științe.

Cele două mâini de argint transmițând una alteia cartea de aur simbolizează transmiterea cunoștințelor, deprinderilor, principiilor educaționale de la o generație la alta și marchează legătura dintre profesor și elev în cel mai larg sens al celor două noțiuni.

Cei doi sori flancând mâinile cu cartea – *un soare-răsare* (fr. *soleil levant*) și *un soare-apune* (fr. *soleil couchant*) – exprimă ideea continuității instruirii și educației: de dis-de-diminează până seara târziu, din an în an, de la nașterea vieții umane până la stingerea ei, din generație în generație. *Aurul* este smaltul heraldic normal al acestui astru și simbolizează lumina naturală, lumina divină, dar și lumina minții.

Scutul este timbrat de un *beret universitar*, numit și *tocă*, – unul din cele patru (alături de catedră, cartea deschisă și inelul de aur) însemne ale funcției de profesor în evul mediu<sup>7</sup>, astăzi utilizat numai în cadrul unor ceremonii universitare oficiale, atât de profesori, cât și de studenți. De obicei, beretul pentru universitari era *de culoare neagră*<sup>8</sup>, culoare păstrată și în această stemă. *Ciucurele de aur* al be-

retului simbolizează poziția superioară a Institutului de Științe ale Educației în ierarhia instituțiilor legate de învățământ din Republica Moldova.

*Deviza* „*Sciencia et educatio nobilitant*” („Știința și educația înnobilează”) a fost aleasă de colaboratorii institutului-înșiși și exprimă crezul colectivului.

Drapelul a fost elaborat în baza stemei, în formula tradițională pentru stindardele instituțiilor de învățământ și academice din Republica Moldova. Albul pânzei prinse de hampă simbolizează inocența, curățenia intențiilor, înțelepciunea, dar și albul filei de hârtie pe care se fixează cunoștințele pentru a fi perpetuate.

## II. Stema și drapelul Universității de Stat din Moldova



Fig. 3. Stema Universității de Stat din Moldova



Fig. 4. Drapelul Universității de Stat din Moldova

Simbolurile Universității de Stat din Moldova au fost elaborate la inițiativa rectorului Gheorghe Rusnac și a prorectorului Petru Gaugaș, de subsemnatul, și desenate de pictorul Iurie Caminschi. Aprobarea lor s-a făcut la Senatul Universității din 12 septembrie 2006 (proces-verbal nr. 1) și la Comisia Națională de Heraldică a Republicii Moldova în ședința din 21 septembrie 2006 (proces-verbal nr. 138-III).

Stema reprezintă: *pe verde, un cap de bour de aur; având între coarne o stea cu cinci raze de același metal, flancat la dextra de o roză heraldică, iar la senestra de o semilună conturnată, ambele de argint, și însoțit de trei cărți, de asemenea de argint;*

<sup>4</sup> Jean Chevalier, Alain Geerbrant, *Dicționar de simboluri. Mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, București, Editura Artemis, 1995, vol. 1, p. 254.

<sup>5</sup> Ottfried Neubecker, *Le grand livre de l'Héraldique. L'histoire, l'art et la science du blason*, Paris, édition Bordas, 1995, p. 240-241.

<sup>6</sup> Jean Chevalier, Alain Geerbrant, *op. cit.*, vol. 1, p. 254-255.

<sup>7</sup> Jacques Le Goff, *Intellectualii în Evul mediu*, București, Meridiane, 1994, p. 94.

<sup>8</sup> Герман Вейс, *История цивилизации. Новое время. XIV-XIX вв.*, том. III, Москва, Ексмо-Пресс, 1998, с. 103.

scutul timbrat de un beret universitar negru, cu ciucure de aur; deviza, cu litere negre pe o panglică de aur: „Vitae discimus” („Pentru viață învățăm”) (fig. 3).

Drapelul reprezintă o pânză dreptunghiulară (2:3), albă, având în centru stema Universității (fig. 4).

Explicația mobilelor este următoarea.

Culoarea verde a câmpului scutului este culoarea distinctivă corporativă a Universității de Stat din Moldova, care a fost aprobată ca atare prin decizia Senatului USM din 29 iunie 2004 (proces-verbal nr. 13). În heraldică verdele este culoarea destinului și speranței, a naturii și sănătății, a prosperității și tinereții, a frumuseții și bucuriei. Dintre planete, verdele heraldic se asociază cu Venus, iar dintre pietrele prețioase, cu smaraldul<sup>9</sup>.

Capul de bour, având între coarne o stea cu cinci raze și flancat de roză semilună, reprezintă stema istorică a Țării Moldovei, care se regăsește și în stema actuală a Republicii Moldova. Acest blazon vechi încorporat în stema USM marchează trei stări ale instituției: a) USM este o instituție universitară din Moldova; b) USM este o instituție universitară de stat; c) USM este o instituție universitară de nivel național. În același timp, capul de bour de aur, plasat în câmp verde face aluzie la culorile casei Mușatinilor, cunoscute cel puțin din timpul lui Ștefan cel Mare<sup>10</sup>.

Cel de-al doilea element ca importanță al stemei se compune din trei cărți care însoțesc stema moldovenească. Trecând peste semnificația generală a cărții deja explicată mai sus, vom remarca faptul că triplarea emblemei cărții în această stemă se referă la faptul că USM pregătește specialiști în trei domenii mari: științe umanistice, științe ale naturii și științe exacte<sup>11</sup>.

Stema a fost elaborată în conformitate cu normele stabilite pentru blazoanele universitare din Republica Moldova<sup>12</sup>. Acest lucru se referă atât la forma scutului heraldic cât și la decorurile exterioare ale lui.

Deviza „Vitae discimus” („Pentru viață învățăm”) exprimă crezul corpului profesoral și al absolvenților USM.

Drapelul a fost elaborat în baza stemei.

<sup>9</sup> Ottfried Neubecker, *op. cit.*, p. 86.

<sup>10</sup> Dan Cernovodeanu, *Evoluția armeriilor Țărilor Române de la apariția lor și până în zilele noastre (sec. XIII-XX)*, Brăila, Muzeul Brăilei, Editura Istros, 2005, p. 139-142.

<sup>11</sup> Valeriu Cozma, *Istoria Universității de Stat din Moldova (1946-1996)*, Chișinău, 1996, p. 9.

<sup>12</sup> Vezi: Silviu Andrieș-Tabac, *Heraldica universitară în Republica Moldova...*

### III. Stema și drapelul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău



Fig. 5. Stema Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău;

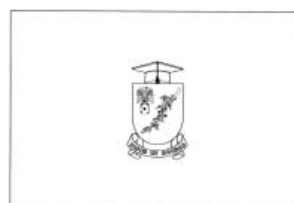


Fig. 6. Drapelul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Cu toate că au existat tentative mai vechi de elaborare a simbolurilor Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, cristalizarea acestora s-a produs abia în 2010, la inițiativa actualului rector Nicolae Chicuş, pe atunci decan al Facultății de Istorie, care a fost sprijinit în această activitate de istoricul Aurel Tverdohle. Stema și drapelul universității au fost elaborate de autorul acestui articol și desenate de pictorul Iurie Caminschi. Aprobarea lor s-a făcut la Senatul Universității din 23 iunie 2011 (proces-verbal nr. 11) și la Comisia Națională de Heraldică a Republicii Moldova în ședința din 11 noiembrie 2010 (proces-verbal nr. 69-IV).

Stema reprezintă: *pe albastru, o creangă bătrână de măr așezată în bară, cu vârful în jos, de aur; înflorită de argint și însoțită în câmpul liber de o acvilă conturnată de aur stând pe o carte de argint; scutul timbrat de un beret universitar negru, cu ciucure de aur; deviza, cu litere negre pe o panglică de aur: „Disce ut doceas” („Învață pentru ca să-i înveți pe alții”)* (fig. 5).

Drapelul reprezintă o pânză dreptunghiulară (2:3), albă, având în centru stema Universității (fig. 6).

Explicația mobilelor este următoarea.

Culoarea albastră a câmpului scutului stemei



a fost aleasă de Universitate pentru semnificațiile obișnuite ale albastrului de smalt heraldic al perseverenței și fidelității, de culoare identitară a Europei și a civilizației europene, astfel exprimându-se atașamentul față de valorile occidentale<sup>13</sup>. Este de remarcat și imaginea romantică a albastrului ca o culoare a infinitului, a aspirațiilor înalte și a viselor. Dintre planete, azurul heraldic se asociază cu Jupiter, iar dintre pietrele prețioase, cu safirul<sup>14</sup>.

Prima mobilă heraldică ca importanță în acest blazon este *creanga înflorită de măr*. Alegerea acestor embleme se datorează câtorva considerente.

În primul rând, creanga apare ca armă grăitoare, cu referință directă la numele patronului spiritual al Universității – clasicul literaturii române Ion Creangă. Se știe că acesta nu a avut o stemă de familie sau personală cunoscută, încât apelarea retroactivă la cel mai simplu și universal procedeu heraldic de simbolizare – procedeu al armelor grăitoare – apare ca o soluție simplă, fără pretenții și extrem de individualizatoare.

În al doilea rând, prezența crengii de măr se datorează faptului că mărul este copacul care rodește fructul cunoașterii binelui și răului<sup>15</sup>. În tradiția folclorică românească mărul apare ca arborele biblic al vieții (substituit biblic al bradului), arborele paradisiului, căruia i se datorează atât pedeapsa pentru încălcarea interdicției divine, cât și recompensa divină, căci sub umbra mărilor stă masa întinsă cu bunătățile raiului și la umbra lui se văd stând la masă Dumnezeu cu sfinții atunci când se deschid cerurile<sup>16</sup>.

În fine, cel de-al treilea motiv pentru desemnarea ramurii de măr ca emblemă este semnificația mitologică a mărilor ca fruct al tinereții și întineririi, al prospețimii și reînnoirii, al regenerării vieții, în mai multe mitologii<sup>17</sup>, inclusiv cea românească.

Acelorași trei considerente li se datorează chipul și cromatica crengii de măr. Aceasta apare de aur pentru că este o părticică din mărul cu mere de aur din Rai. Aurul este de asemenea un simbol heraldic al vechimii și nobleței, semnificație accentuată prin bătrânețea ramurii, cu aluzie la vechimea,

valoarea și prestigiul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. În același timp, această ramură bătrână înfloreste copios, în semn că este încă în stare să rodească, și aceste flori sunt de argint (albe), deoarece argintul (albul) heraldic este culoarea inocenței, curățeniei, înțelepciunii. Astfel, bătrânul trunchi al mărilor de aur constituit din corpul profesoral dă roadă unor flori de argint – studenți și viitori pedagogi – cu inima și gândurile curate, care își vor împărtăși înțelepciunea lor elevilor din școli. În acest context cromatic, ca o întărire a bunei alegeri a smalturilor heraldice, poate fi citat și un colind popular referitor la mărul din Rai: „un boier bătrân (...)/ ce-mi are locuț bun în Rai,/ unde-s mese-ntinse/ și făclii aprinse./ Jur-prejur de mese,/ scaune girese;/ din mijloc de mese,/ măru-i mărgărit,/ măru-i înflorit,/ florile-s de-argint,/ merele-s de aur”<sup>18</sup>. În sfârșit, pentru a încheia subiectul cromatic, merită a fi citat versul „flori dalbe de măr”, atât de frecvent în colindul popular.

Cea de-a doua emblemă ca importanță în această stemă este *cartea*, cu semnificațiile cunoscute. Cartea este de argint din același motiv al dorinței de a marca inocența cititorului ei, curățenia intențiilor lui, dar și a intențiilor autorului, înțelepciunea intrinsecă.

Cea de-a treia mobilă distinctă a blazonului universitar este *acvila de aur*. Apare în poziție heraldizată și smaltată de aur deoarece este preluată din stema în vigoare a municipiului Chișinău<sup>19</sup> și semnifică faptul că Universitatea „Ion Creangă” se află în acest oraș. Acvila este conturnată în semn de curtoazie față de creanga de măr spre care își îndreaptă privirea. Ea stă pe carte ca pe un soclu, parcă stăpânind-o, parcă fiind înălțată de carte.

Beretul universitar negru cu ciucure de aur are același rol ca și în stema precedentă.

*Deviza* „Disce ut doceas” („Învăță pentru ca să-i înveți pe alții”) a fost aleasă de universitarii-înșiși și exprimă crezul corpului profesoral, al studenților și al absolvenților Universității. Este un dicton celebru din latina medievală<sup>20</sup>.

*Drapelul* a fost elaborat în baza stemei, în formula tradițională pentru stindardele universitare din Republica Moldova.

<sup>13</sup> Michel Pastoreau, *Dictionnaire des couleurs de notre temps. Symbolique et société*, Paris, Édition Bonneton, 1992, p. 31-33; Idem, *Albastru. Istoria unei culori*, traducere din franceză de Em. Galaicu-Păun, Chișinău, Cartier, 2006, 232 p., (Colecția „Cartier istoric”).

<sup>14</sup> Ottfried Neubecker, *op. cit.*, p. 86.

<sup>15</sup> Jean Chevalier, Alain Geerbrant, *op. cit.*, vol. 2, p. 283.

<sup>16</sup> Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, București, Editura Academiei RSR, 1987, p. 485, 487.

<sup>17</sup> Jean Chevalier, Alain Geerbrant, *op. cit.*, vol. 2, p. 284.

<sup>18</sup> Colind cules de Sabin Drăgoi, citat după: Romulus Vulcănescu, *op. cit.*, p. 366.

<sup>19</sup> Silviu Andrieș-Tabac, *Heraldica Chișinăului: trecut și viitor*, în „Pergament. Anuarul arhivelor Republicii Moldova”, I (1998), Chișinău, 1999, p. 109-126: il.; Idem, *Simbolurile Chișinăului*, în „Cugetul”, Chișinău, 2000, nr. 3, p. 8-22+9 fig. col. pe coperta 2; Idem, *Simbolurile municipiului Chișinău*, în „Limba Română”, Chișinău, 2003, nr. 4-5, aprilie-mai, p. 33-38.

<sup>20</sup> Eugen Munteanu, Lucia-Gabriela Munteanu, *Aeterna Latinitas. Mică enciclopedie a gândirii europene în expresie latină*, Iași, Polirom, 1996, p. 71.